

SANAT EĞİTİMİ BAĞLAMINDA ÇOCUKTA

İMGE GELİŞİMİ VE ÇEVRE İLİŞKİSİ

Levent İSKENDEROĞLU

ÖZET

Sanat eğitimi algıya dayalı bir öğrenme metodu üzerine kuruludur. Bu öğrenmede yararlı ve kalıcı bir donanım için algı düzeyinin öğrenmeye yeterli olması gerekir. Sanat algılama, sorgulama, yargılama ve sentezleme gibi zihinsel süreçlerin oluşturduğu bir yaratma eylemi sonucu meydana gelir. Bu süreçte sezgilerin rolü çok büyüktür. Sanatın öğretimine ilişkin tüm sorunların yanıtı ürün ile yaratıcı arasında gelişen bu bilinmez sürecin çözümünde gizlidir. Bu sürecin çözümünde ise yöntemsel açıdan araştırmalara ışık tutucu iki kaynaktan söz edilebilir. Bunlardan biri sanatçı, öteki çocuktur diyebiliriz. Söz konusu bu sürecin açıkça anlaşılabilmesi çocuğun sezgilerinin ürünü olan imgeleri doğru analiz etmekten geçmektedir. Bu çalışma çocukların imge gelişimlerinde sanatın ve sanat eğitiminin rolünü irdelerken aynı zamanda çevrenin tüm bu süreçlere nasıl dahil olabileceğini, olduğunu irdeleyerek onların dünyayı nasıl algıladıkları konusun da bir fikir oluşturmak için ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanat Eğitimi, Çocuk, İmge Gelişimi, Çevre.

CHILD'S IMAGE DEVELOPMENT AND SURROUNDINGS

RELATION RELATED TO ART EDUCATION

ABSTRACT

Art education is a learning method, depends on perception At this education, for a useful and permanent rigging, level of perception should be adequate for learning.

Art occurs as a result of cretion formed by some mental processes such as: perception, law, interrogate and synthesis. In this process the role of intuition is very important. The answers of to questions related to art teaching depend on the solution of an unknown process between

Creator and product.

In the solution of this process we can mention two sowrces offering solutions to the investigations metodically; one of them is artist, the other one is Child. A clear understanding of this process depends on a true analysis of a child's images.

This study is formed to offer an idea about how a Child percepts the world by researching not only the role of art and art education at childrens' image process but also how the environmat will be included or is included to this process.

Keywords: Art Education, Child, Image Development, Environment.

1. GİRİŞ

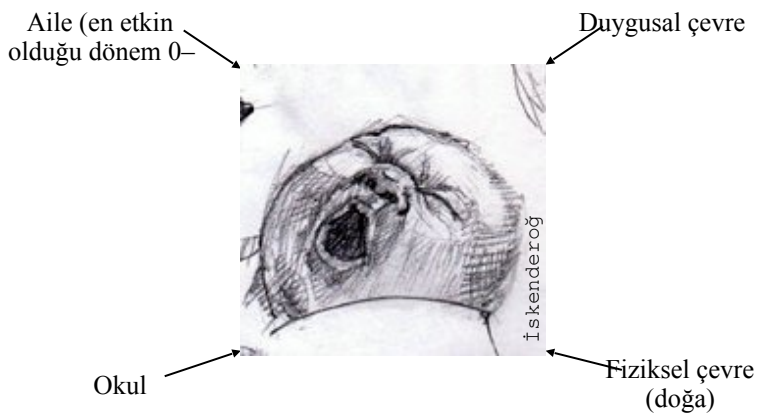
Sanatın varoluş süreci daima araştırmacıların ilgilendiği bir konudur. Hele hele çocukların sanatı hakkında son yüzyılda ortaya konan tüm araştırmalar zaten karmaşık olan çocuk gelişimi ile ilgili sonuçlara ulaşmaya çalışırken onların bu süreçte ortaya koydukları sanat konusunda da daha karmaşık süreçleri anlamaya çalışmışlardır. Tarih boyunca sanat akımlarının doğuşunda sosyal, siyasal, ekonomik v.b. değişim ve dönüşümlerin etkisi artık bilim çevreleri tarafından daha da önem arz etmektedir.

Sanat eğitimi algıya dayalı bir öğrenme metodu üzerine kuruludur. Bu öğrenmede yararlı ve kalıcı bir donanım için algı düzeyinin öğrenmeye yeterli olması gerekir. Sanat algılama, sorgulama, yargılama ve sentezleme gibi zihinsel süreçlerin oluşturduğu bir yaratma eylemi sonucu meydana gelir. Bu süreçte sezgilerin rolü çok büyüktür. Sezgilerine egemen bir tavır geliştirmek yetkin bir sanatın oluşması için en önemli önkoşuldur denebilir. Çocuklarda ise çocuğun kendisine ve yaşadığı çevreye karşı farkındalıklarının artması için sanat eğitiminin önemli bir işlevi vardır. Hem zihinsel gelişim sürecinde hem de ince ve kaba kas gelişimlerinde sanat uygulamalarının katkısı küçümsenemez.

Bu çalışmanın amacı, bu bilgilerden hareketle sanat eğitimi bağlamında çocukların ürettikleri sanatı çocuk ve çevre arasındaki etkileşimleri irdelemektir. Bunu yaparken öncelikle sanat eğitiminin önemini vurgulayan tespitlerde bulunulmuş arkasından bu tespitlerin içerikleri bakımında, çevreyle daha özel anlamda da toplumla ilişkileri kurulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma yapılan tespitler ve varılan sonuçlar açısından oldukça önemlidir.

2. SANAT EĞİTİMİ

Sanat eğitimi kavramını irdelerken içeriğinin bireysel gelişim süreci içinde yaşamsal verilerden beslendiği açıkça görülebilir. Aynı zamanda sanatın yaşama etkisi üzerine çıkarımlarda bulunmak ta mümkün olabilir. Sanat insanın yaşantısının ve kültürel varlığının en kendine özgü ve nitelikli uğraş alanıdır. Sanatın bireyin kendi eğitimine katkısını sanattan başka hiçbir alan gerçekleştiremez.¹ Sanat eğitiminin yaşamsal uyarıcılarla sıkı etkileşimi gelişim sürecindeki insanın birey olarak biçimlenmesinde birinci dereceden rol oynadığı söylenilebilir. İnsanın doğumundan yetişkinlik dönemine kadar biçimlendiği formal ve informal düzenek aşağıdaki gibidir.

Şekil 1: Gelişim Sürecinde Bireyi Etkileyen Tüm Yaşamsal Veriler

¹ Kırıçoğlu, Olcay T., **Sanatta Eğitim**, Ankara, 2002, s. 31

Böyle bir etkileşim süreci ve uyarıcı bombardımanı altında birey gelişimini tamamlarken adı geçen tüm faktörleri biçimlendiren ve bireyin farkındalıklarının artmasını sağlayan sanattan ve sanat eğitiminden bahsetmemek mümkün değildir. Çocuğun algıladığı dünya onun içsel ve düşünsel dünyasında imgelere dönüşürken bu imgelerin yeni biçimlere, renklere, lekelere ve çizgilere dönüşmesi bireyin varlık öğelerinin anlaşılmasına büyük katkı sağlayacaktır. Ayrıca bireysel farklılıklarda göz önüne alınarak düşünülürse her birey kendine özgü bir görme biçimi geliştirecektir. Bu da ancak sanat eğitimiyle sağlıklı ve seviyeli bir görme biçimine dönüştürülebilir.² Çocuğun ilk yaşlarından itibaren sanatla tanışması kendinde zaten var olan yetileri harekete geçirirken bir yandan da bu yetilerin şekillenmesini sağlayacaktır. İnci San sanat pedagojisinin amacını şöyle özetler. “Kişilik oluşumunda sanat eğitiminin yapıcı etkinliğini düzenlilikler içinde ortaya koymak; sanat, eğitim-bilim süreçlerinin içerik, örgütlenme, yöntem ve öğretim bilgisel bakımdan biçimlendirilmesine bilimsel olarak yardımcı olmak ve böylece sanat eğitiminin etkinliğini artırmaktır.”³ Böylece genel eğitiminde etkililiğini artırmak mümkün olabilir. Bireyin yaratıcılığını ve farkındalığını sanat eğitimi yoluyla geliştirmek çocuğun diğer bütün eğitimi süresince ve hayata atıldığı zaman dahi karşılaştığı problemlere birden çok çözüm getirebilme yetisini de geliştirecektir. Bu bütün eğitim disiplinleri için çok önemli bir öğrenimsel faktördür.

Tüm bunlardan sonra bir sanat eğitimi tanımı yapmak gerekirse şöyle denebilir. Sanat Eğitimi; bireyin gelişim sürecinde farkındalıklarını artırarak yaratıcılığının gelişmesini sağlayan, kendine özgü bir görme biçimi ve yaşama karşı bir duruş geliştirmesine imkân tanıyan, bilişsel gelişiminin gerçekleşmesini destekleyen, duygusal gelişimini ise doğrudan etkileyen edinimler sürecidir.⁴

3. SANAT EĞİTİMİNDE ÖĞRENME

Sanat, varlığını insan varlığının temelleri ile besler. Zaten böyle olmasaydı, sanat, bu derece vazgeçilmez, ilk baştan sona kadar tüm ömrü kapsayan bir etkinlik olmazdı. Daha ilk çiziktirmelerden başlayarak gizemli bir şekilde insan yaşamında varlık gösteren görselleştirme çabası sırrını hala koruyan bir eylemler bütünü olarak karşımıza çıkıyor. Çocuk yaşamı keşfe çıktığı ilk andan itibaren sanat bu keşfe eşlik ediyor. Çocuk zihinsel ve fiziksel olarak gelişiyor ve de öğreniyor. Belli bir gelişmişlik düzeyine geldiğinde ise ilk iletişim kurduğu insan ve nesnelere yani yuvasından başka –diğerlerinin- de olduğu çok daha karmaşık bir organizasyon içinde buluyor kendini. Bu geniş anlamıyla –toplum- denilen ve birçok yaşamdan oluşan dev bir organizasyon. Çocuk bu organizasyona en kapsamlı adımını eğitim kurumlarında atıyor. Planlanmış, programlanmış (örgün) eğitim içinde bir çok şeyi öğrenirken, toplum onların duygularını, heyecanlarını, sezgi ve algı dünyalarını sağlıklı, doğru bir şekilde biçimlendirmek gibi büyük bir sorumluluğun da altına giriyor aslında. Günümüzde gelişmiş toplumlar bu sorumluluklarının daha çok farkındalar ve bu nedenle sanat eğitimine daha çok önem vermektedirler. İşte insanoğlunun en duyarlı dokusunu biçimlendirme işi sanat eğitiminin amaçları arasına böyle giriyor. Öğrenme insanın bilinç varlığında yaklaşım değişiklikleri yaratan sistemli bir süreç olmalıdır. Kişide var olan kapasitenin genişlemesi, kullanılabilir hale gelmesi de öğrenme olarak tanımlanabilir. Öğrenme insandaki kavrayabilme yetisinin varlıkların üzerinde düşünebilme ve farklılıkların farkına varabilme yetisine dönüşme sürecinin tamamını kapsar. Bu yeteneklerin gelişmesi insandaki yaratıcılığın

² İskenderoğlu, Levent, **Çocuk Resimlerinde Görme Biçimleri**, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2006, s. 6

³ San, İnci, **Sanat Eğitimi Kuramları**, Ankara, 2003, s. 19

⁴ İskenderoğlu, Levent, **a.g.t.**, s. 7

gelişmesi anlamına gelir. Yani sanatsal öğrenme de bu sürecin bir parçasıdır. “Yazı düşüncüyü somutlaştırır, sanat biçimleri ise düşüncüyü; tüm ruhsal ve duygusal içerikleriyle somutlaştırır.”⁵

Çocuk sanatsal öğrenmede yalnız içeriden dışarıya doğru değil, dışarıdan içeriye doğru beslenerek gelişir. Ayrıca sanat eğitiminde amaç, doğanın gereğini yapmasını beklemek değil, öğretiminle bunu geliştirmektir. Çocukta us şemalarının, resimdeki şemaların ve imgelerin (görülen nesneye ilişkin imgeler) us'ta işlenmesi birbirleriyle sürekli ilişki içinde gerçekleşir. Bu ilişki ve gelişme us'takinin kâğıt üzerindeki, kâğıttakinin us'takine birbirini düzelterek uydurulması biçiminde olur. Bu davranış içinde çocuk imgelerinin düşüncelerinin ve duygularının gereci işleyerek görselleştirir. Bu işlemde temel, kavramsal us malzemesinin dışa dönmesidir. Bir başka deyişle görülen ya da düşünülen nesnelere yapısal ve işlevsel eş değerlerinin yaratılmasıdır. Bu durum insanın pratik etkinliğinin amaçlı olarak biçimlendirilmesini getirir. Sanatsal bilgini özü sorusu felsefenin temel sorusuna yakından bağımlı olup, maddecilik ile idealizm arasındaki çatışmanın nesnesini oluşturur. Maddeci estetik için geçerli olan şey, her türlü bilgiyi nesnel gerçekliğin insan bilincinde yansımaları olarak kavrayan yansıma kuramıyla, gerçekliğin estetiksel olarak çözümlenmesidir.

Sanat yapıtları ya da estetik objeler eleştirel, yapısal anlamlar içerdiğine göre, sanat yapıtlarının temelinde bilgi objesinin bulunması gerektiği düşünülebilir. Çünkü sanatçı öznesi ile bu öznenin yöneldiği estetik obje arasındaki bağ, objenin özne tarafından görülmesi-algılanması temeline dayanır. Çünkü nesnelere-objelerin sanatçı tarafından görülmesi onun aslında bir bilgi objesi olarak algılandığını gösterir. Bir anlamda bu algılama onun yorumlanması demektir. Böylelikle sanatçı bilgi objesini sanat yapıtına dönüştürerek onu estetik obje haline getirir. Yani sanat yapıtı estetik obje haline gelmeden önce bir bilgi objesidir, bu anlamda bilgi objesi de estetik objeyi önceden tayin eder.

Sanatsal anlamda bilgi, hazsal-coşkusal olan ile düşünsel-akılsal olanın karmaşık birlikteliğini ortaya koyar. İnsan kendi imgeleri, tasarımları olmaksızın duyuşal görme dışında sadece kavramlarla düşünemez. Diğer taraftan kavramlar olmadan, imgeler ile düşünmek yeterli değildir. Çünkü sanatsal bilgi sürecinde bir sözcüğün sadece soyut anlamı değil, aynı zamanda gözlenebilen im'ler de imgeye dönüşebilir, böylelikle sanatsal bilgi ile imgelerin örtüştüğü söylenebilir.

4. ÇOCUKTA İMGE GELİŞİMİ VE ÇEVRE İLİŞKİSİ

Genel anlamda sanatsal öğrenme, kişi ile yapıtı (ürün-model) arasında gelişen yaratıcı etkinlikler sürecidir. Gardner'e göre insanlar var olduklarından beri en az yedi değişik öğrenme ve bilme biçimi bulmuşlardır. Bu zeka formları dil, mantık ve matematik, müzik, görsel-uzamsal bilgilenme, bedensel-kassal yeti ve bilgilenme, insanlar arası ilişkiler (interpersonal intelligence) ve insanın kendi kendisiyle ilgili bilgilenmelidir (intrapersonal intelligence). Her normal insan bu zihinsel alanın her birinde bazı kapasitelere sahiptir. Katılım, katılım-çevre, eğitim faktörlerinin etkisiyle insanlar zekâ çizgileri bakımından birbirlerinden ayrılırlar. Bu zekâ türleri arasında ayrı bir sanatsal zekâ yoktur. Ancak her zekâ formu sanatsal sonuca ya da öteki alanlara yöneltiler. Örneğin, uzamsal zekâ formu gemiciler tarafından kullanılır, heykeltıraşlar tarafından da kullanılır.⁶

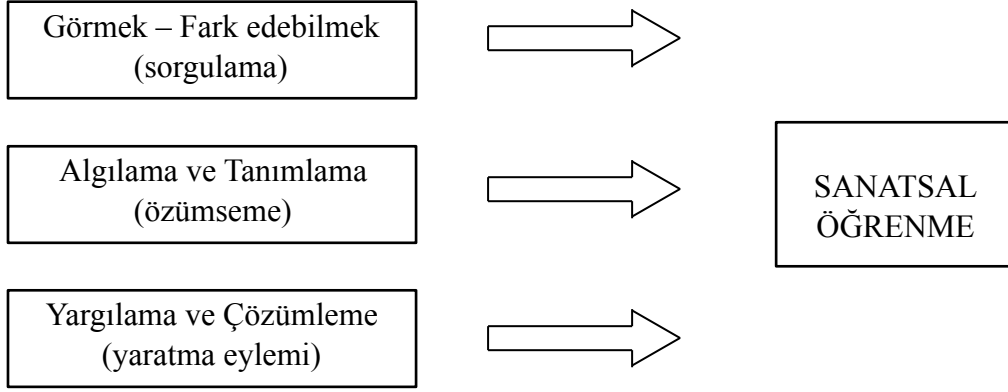
Eğitim kuramları bağlamında, sanatsal öğrenme, öğretici ile öğrenen (öğretmen-öğrenci) arasında önceden programlanmış estetiksel etkinlikler çerçevesinde oluşan anlamlı, amaçlı ilişkilerle gerçekleşir. Sanatsal

⁵ Tansuğ, Sezer, **Sanatın Görsel Dili**, İstanbul, 1993, s. 14

⁶ Gardner, Hovard, **Zihin Çerçevesi**, İstanbul, 2004, s. 47

etkinliklerde öğrencilere kazandırılacak istendik davranışların oluşturulmasında onların gelişim ve hazır bulunuşluk düzeylerine uygun program içeriklerinin oluşturulmasıyla ilişkilidir. Etkinlik sürecinde öğrencinin kendisi ile çevresindeki yaşantı arasındaki bağlantıları kurabilme olanağı sağlanmalıdır.

Kalıcı sanatsal öğrenme süreci (yaratıcı etkinlikler süreci) genellikle şu aşamalardan sonra oluşabilir.⁷

Şekil 2: Sanatsal Öğrenme Süreci

Sanat eğitimi toplumun gelişmesine nitelikli ürünler vererek katkıda bulunan insanlar yetiştirmeyi amaçlar. Sanat eğitiminin bir başka amacı da sanatı öğrenmiş bireyleri daha aktif toplumsal varlıklar haline getirmektir. Üretici olarak sanata katkıda bulunan veya sanata ilgi ve sevgi duyabilen bireylerin yetişmesi bir eğitim sürecinden geçmeleri, estetik ve pratik açıdan bir ön hazırlığa sahip olmalarıyla mümkün olur.

Sanat eğitimi, eğitim ile sanatın değişik konumlarda, değişik boyutlarda ve ağırlıkta bir araya geldiği bir alandır. Çevreyle ilk tanışma fark etme, algılama, adlandırma, sorgulama, yargılama ve çözümlemeyle başlayan sanat eğitimi daha sonra sanat üretme veya estetik haz alma olarak gelişir. Yaratma eylemi kendi kendine, kapalı bir süreç içinde gelişen bir davranış değildir. Sanat eğitimcisi de aslında sanatı öğretme işiyle direkt olarak uğraşmaz. Sanat eğitimcisi bireyin yaşadığı çevreye, doğaya, olgu ve olaylara ve de kendisine karşı farkındalıklarını artırmakla görevlidir. Bu görev içinde yine araç olarak sanatın kendisini kullanmak zorundadır.

Sanat eğitiminde temel metot görme, imgesel ve kavramsal düşünme ve uygulama üzerine kurulmalıdır. Bu şekilde insanın algı ve uyarıcı ilişkileri geliştirilerek duyarlılığı artırılabilir.

Sanat eğitiminde öğrenme açısından önemli olan ilk görüşler Herder'in halk sanatlarına eğilmesi Goethe'nin renklerin duygusal etkilerine ilişkin incelemesi Schiller'in öne sürdüğü "oyun" tezi, Rousseau'nun kişinin kendi öz varlığını geliştirmek için doğal ve yaratıcı sanatsal uğraş ve etkinliklerin bir araç olduğu düşüncesi, Humboldt'un resim çizme etkinliklerinin bir tür dil, görme eğilimi gibi görüşler sayılabilir.⁸ İşte o günlerden bugünlere insan doğasında bir değişme olmadığına göre bu görüşler, bilgi aktiviteleri ve anlayışları gelişerek bugüne kadar gelmiştir. Bugün gelinen noktada sanat eğitimi, kuramları içinde, en çok hem fikir olunan model sanat eğitiminin uygulama alanı, sanat tarihsel boyutu, estetiksel boyutu ve eleştirel boyutuyla birlikte ele alınma modelidir.

Sanatsal öğrenme süreci uygulamadan önce zihinsel bir sürecin gerçekleşmesi önkoşuluna bağlıdır.

⁷ Artut, Kazım, **Sanat Eğitimi ve Kuramları**, Ankara, 2001, s. 88

⁸ San, İnci, **a.g.e.**, s. 56

1. Fark etme
2. Sorgulama
3. Algılama
4. Tanımlama
5. Yargılama
6. Çözümleme

Bu zihinsel süreç fark etmeyle başlar. Zaten sanat eğitimi farkında oluş düzeyini en üst düzeye çıkarmayı amaçlar. Bireyin olgu ve olayları fark etmesiyle sanatsal öğrenme süreci başlar. Fark etme olgu ya da olayların üzerinde odaklanmayı sağlayacaktır. Bu gerçekleştikten sonra birey olgu ya da olayın niteliğine göre algı öğelerini harekete geçirir. Bu olgu görsel bir nitelik taşıyor ise görme birinci derecede etkindir. Görme fark etme aşamasından bir önceki bakma (yönelme) eyleminden daha ayrıntılı veriler sunan bir eylemdir. Daha sonra bir sorgulama süreci başlayacaktır ki yine görsel bir olgu karşısında sorgulama süreci biçim, renk, oranlar, leke, doku, ışık, gölge gibi öğelere sonuca yönelik soruların bütünüdür. Olgunun niteliğine göre bu sorulardan biri ya da birkaçı ön plana çıkabilir. Bu soruların cevapları olguyu tanımlama süreciyle iç içedir. Tanımlama objektif bir sonuç demektir. Bu sonucun ardında yargılama süreci başlar ki bu süreçte düşünsel farklılıklar ve duygusal eylemler ön plana çıkar. Yargı olgu karşısındaki duruş biçimini belirleyen ve nesnel verilerle içsel aktivitelerin iç içe geçerek oluşturduğu bir sonuçtur. Tüm bu zihinsel süreç bireyin kişisel bakış açısı, görme biçimi ve tercihleriyle uygulamaya dönüşürse çözümleme süreci başlamış olur.

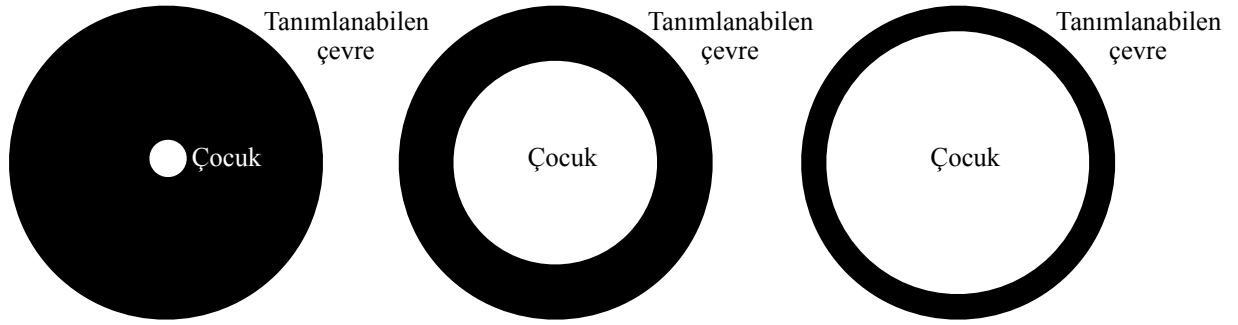
“Sanat Yoluyla Eğitim” adlı kitabında Herbert Read, eğitimbilimsel bir program ortaya koymak istemediğini, asıl amacının sanatın en geniş anlamıyla pedagojik önem ve ağırlığını vurgulamak olduğunu belirtir. “Sanat için eğitimi değil, daha iyi bir deyişle, görsel ya da plastik alanda bir eğitimi değil, eğitimin belir bir formunu amaçlıyorum; kendini ifade etmenin tüm biçimlerini, yazan, şiir, müziği de içine alan birleştirici ve bütünleştirici bir yöntemi talep ediyorum. Belki bunun için estetik eğitim deyimi en uygun kavramdır. Bununla amaçlanan, insanın bilincinin, us’unun ve yargılama gücünün temelinde yatan duyuların eğitimi olmalıdır”(Read, 1970). Read, kuramının çıkış noktasını Platon’a dek götürür, onca Platon’u yorumlar: “Platon’un etkisinde kalan ya da ona benzer düşünenlerin hiçbiri, Schiller dışında, bu düşüncelerin uygulamaya nasıl geçirileceğini ele almamışlardır”. Read’in tezi eğitiminde sanatın temel olması gerekliliğidir. Çünkü sanatta iyi ve güzel birdir, iyiyi aşlamak için insana, sanattan daha iyi bir ortam ve araç bulunamaz.

Read’in kuramının anahtar sözcüklerinden biri kişilik ise, diğeri de doğa’dır. Ona göre sanat ve yazınsal içerikten, ne öykünmesi içerikten, ne de ahlaksal (moral) içerikten çıkabilir. Sanat için tek ölçüt doğadadır. Doğa tüm insan eliyle yaratılmışlar için evrensel ve salt bir mihenk taşıdır. Read, sanatı doğaya uygunluğuyla ölçmekten değil, doğayı bir mihenk taşı olarak kullanmaktan söz etmektedir. Sanat, zaten “yapılmış bir şey değil, gidiş ve akışa bırakılmış, oluşan bir şeydir, doğal bir düzencedir (disiplin), içinde oranlar ve ritimler vardır. Onun için sanatla uğraşan kişi ve çocuk çevresinde de bir uyum bulur. İşte bunun için sanat yoluyla eğitim mümkündür ve zorunludur. Read, burada Platon’la aynı görüşte olduğunu söyleyerek ona dayandığını ileri sürmektedir. Ancak Platon’un görsel-yoğrumsal sanatlara verdiği aşağı değeri pek dikkate almadığı da gözden kaçırılmamalıdır.

Read’e göre sanat, çocuğun da sanatçının da kendiliğindenlikle, üzerinde düşünmeden ortaya koydukları bir olgudur. Her sanat ürünü bir kişiliğin ve o kişiliğin kendine özgü huyunun (mizaç, tempsrament)

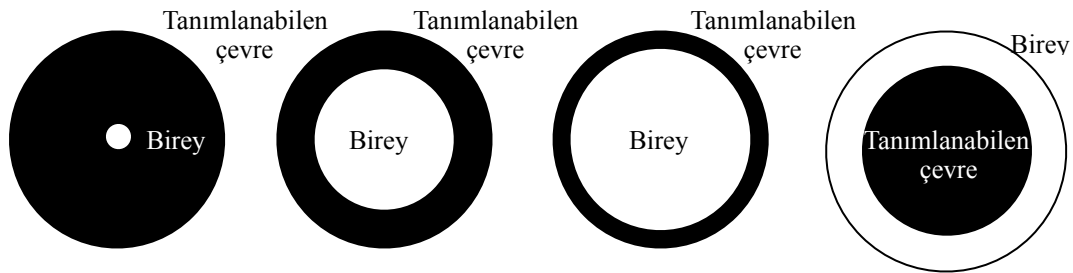
anlatımı, ifadesidir. Sanatçı huyunu ve algılamasını sanatında bilinçsizce yansıtır. Yaratma ne denli özgürce yapılırsa, o kişilik, huy, yani üslûp o denli belirgince ortaya çıkar. Onun için sanat eğitimbiliminde özgür ifadeyi engelleyip ketleyecek her türlü etmeni ortadan kaldırmak, yeti ve güçlerin özgürce gelişip serpilmesini sağlamak gerekir. Sanat eğitiminin asıl amacı, kişiliğin uyumlu gelişmesinin, dolayısıyla uyum içinde bir toplumun sağlanmasıdır denebilir.⁹

İmgesel düşünce gelişimi çocuğun tanımlanabilen çevresinin içeriğini daha iyi doldurabilmesine ve toplumsal hayata katılabilmesine yardımcı bir unsurdur. Bu süreç aşağıdaki gibi ifade edilebilir.

Şekil 3: Çocuğun 0-14 Yaş Arası Gelişim Sürecinde Tanımlanabilen Çevre ile İlişkisi

Çocuğun sanat eğitimi süreciyle zihinsel gelişim süreci paralellik arz ederse çocuk tanımlanabilen çevrenin içeriğini aynı süreçte doldurmaya başlar. Fakat sanat eğitiminin asıl amacı içselliğini, içtenliğini ve iradesini kullanarak toplumun veya tanımlanabilen çevrenin rutinini kavrayabilen ve bu rutine sanat diliyle olumlu katkılar sağlayabilen bireyler yetiştirmektir. Buradan hareketle sistemli ve sürekliliği olan bir sanat eğitimi içinde bireyin tanımlanabilen çevreyle ilişkisi aşağıdaki gibi olabilir.

Şekil 4: Sanat Eğitiminin Sürekliliği Sonucunda Bireyin Tanımlanabilen Çevre İle İlişkisi

Denebilir ki tanımlanabilen çevrenin içeriğini doldurmak, gelişimin ifadesidir ancak sanat eğitimi ister ki birey mevcudu aşabilecek kadar iradeli ve yaratıcı olsun. Zaten sanat tarihine kabaca dahi bakılsa tüm sanatçıların mevcudu çağlarının ötesinde bir anlayışla kavradıkları görülecektir. Bu nedenle yeni bir şey ortaya konabilmiş ve toplumlar, özlerini aşarak gelişebilmişlerdir. Tabi ki sanat eğitimi alan her birey için bu amaç asıl olmayabilir. Yani niyetimiz “her birey mevcuda ve geleceğe şekil verebilmelidir.” gibi hayalî bir amaca hizmet etmek değildir. Ama bunların yanı sıra sanatla ilişkisini izleyici olarak sürdüreceği bireylerin dahi mevcudu daha

⁹ San, İnci, a.g.e., s. 135

geniş kavrayabilmesinin yolu da yine sanat eğitiminden geçmektedir. Sonuç olarak, sorgulayıcı bireyler yetiştirmek her açıdan topluma katkı sunacak bireyler yetiştirmektir denebilir.

Aynı zamanda çocuğun düşsel gelişimi, farkındalık düzeyi gelişimi içsel olarak da yukarıdaki gelişime benzerlikler gösterir. Ancak çocuğun düş dünyası ve farkında oluş düzeyi zihinsel gelişim sürecinin aksine kendisi ile birlikte büyür, gelişir ve tanımlanır hale gelir ki bu da toplumsal hayata uyum sağlamasında önemli bir göstergedir.

Şekil 5: Çocuğun 0–14 Yaş Arası Gelişim Sürecinde İmgelem Dünyası ve Farkında Oluş Düzeyi ile İlişkisi

Yani çocuk tanımlanabilen çevrenin içini doldururken aynı zamanda kendisiyle beraber geliştirdiği farkında oluş düzeyi ile toplumsal hayata eksiksiz hazırlanabilir. Bu da yine sanat eğitiminin gerekliliğinin çok önemli göstergesidir.

5. SONUÇ

Sonuç olarak çocuğun, tüm gelişim sürecinde içine doğduğu dünyanın tüm somut varlıkların, olgu ve olayların etkisi son derece önemlidir. Mevcut tüm veriler ışığında bir çocuğun en başta toplumla doğru entegrasyonu için iyi planlanmış bir sanat eğitimine kesinlikle ihtiyacı vardır denebilir. Toplumlar içerisinde bireylerin kendini gerçekleştirebilmesi ve sorgulayan bireyler haline gelmesi dolayısıyla toplumu geleceğe taşıyacak potansiyellerin açığa çıkabilmesi yine o toplumun çocuklarını nasıl algıladığına ve nasıl eğittiklerine bağlıdır.

Çocuk sanatsal öğrenmede yalnız içeriden dışarıya doğru değil, dışarıdan içeriye beslenerek gelişir. Ayrıca sanat eğitiminde amaç, doğanın gereğini yapmasını beklemek değil, öğretimle bunu geliştirmektir.

Sanatta öğrenme çok küçük yaşta başlamakla birlikte gerçek anlamda öğrenme okulda olur. Okulda sanat dersi geniş, kapsamlı bir öğretim alanıdır. Bu alan içinde; estetik değerler içeren, anlatımsal ve teknik anlamda nitelikli ürünler yaratmak, çevrede ve sanat yapıtlarında nitelikler görmek, ayırsamak, sanat tarihini ve estetiği öğretmek yer alır.

Geçmişte uygulamalı çalışmalar (resim, özgün baskı, heykel vb.) programların ağırlıklı alanını oluştururdu. Öğrenci sanat yaparsa, sanatta da anlayacağı düşüncesi yaygındı. Bu görüşe göre, çizen, boyayan, resim yapan kişinin sanat yapıtlarına değer yargısı ile yaklaşımları, yapıttan tat almaları kolaylaşırdı. Oysa uygulamalar bu kanyı doğrular görülmemektedir. Sanat eğitiminde çalışma alanları birbirini tamamlayan bir bütünün parçaları gibi düşünüldüğünde ancak ve gerçek anlamda sanatsal öğrenme tamamlanmaktadır.

Sanatın öğretiminde öğrenciye en zor ulaşılan alanlardan biri uygulamalı çalışmalardır. Okullarımızda genelde birbirinden bağımsız ayrı ayrı etkinlikler biçiminde yapılan uygulamalı çalışmalar, öğrenciye heyecan

verici görünse de öğretici olmaktan uzaktır. Sanatı öğrenmede kolay gibi görünen ancak kişi ile yapıtı arasında gelişen, anlaşılması en zor süreç de bu uygulama alanıdır.¹⁰

İşte sanatın öğretimine ilişkin tüm sorunların yanıtı ürün ile yaratıcı arasında gelişen bu bilinmez sürecin çözümünde gizlidir. Bu sürecin çözümünde ise yöntemsel açıdan araştırmalara ışık tutucu iki kaynaktan söz edilebilir. Bunlardan biri sanatçı, öteki çocuktur diyebiliriz. Söz konusu bu sürecin açıkça anlaşılabilmesi çocuğun sezgilerinin ürünü olan imgeleri doğru analiz etmekten geçmektedir. Bu çalışma çocukların imge gelişimlerinde sanatın ve sanat eğitiminin rolünü irdelerken aynı zamanda çevrenin tüm bu süreçlere nasıl dahil olabileceğini, olduğunu irdeleyerek onların dünyayı nasıl algıladıkları konusun da bir fikir oluşturmak için ortaya konmuştur. Umulur ki bu anlamda hak ettiği yeri bulur.

¹⁰ Kırıçoğlu, Olcay, T., a.g.e., s. 101

KAYNAKÇA

- Artut, K. 2001. *Sanat Eğitimi ve Kuramları*. Ankara.
- Gardner, H. 2004. *Zihin Çerçevesleri*. İstanbul.
- Hançerlioğlu, O. 1997. *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul.
- İskenderoğlu, L. 2006. Çocuk Resimlerinde Görme Biçimleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Elazığ.
- Kırıoğlu, O., T. 2002. *Sanatta Eğitim*. Ankara.
- Read, H. 1981. *Sanat ve Toplum*. Ankara.
- San, İ. 2003. *Sanat Eğitimi Kuramları*. Ankara.
- Tansuğ, S. 1993. *Sanatın Görsel Dili*. İstanbul.